

Til:

- Helse- og omsorgsdepartementet

Oslo, 24. juni 2022
Ref.: 182/22/STE/ph

NOU 2021:11 Selvstyrt er velstyrt

Psykologforeningen takker for muligheten til å komme med innspill til NOU 2021:11 Selvstyrt er velstyrt.

Utredningens formål har vært å foreslå forbedringer i ordningen brukerstyrt personlig assistanse (BPA). Et premiss for utvalgets arbeid har vært å definere BPA som et likestillingsverktøy, og ikke en helseordning. En intensjon om å oppnå likeverd, muligheter uansett bosted, likestilling og samfunnsdeltakelse for personer med funksjonsnedsettelse skulle legges til grunn. Også inkludert hvordan BPA kunne innrettes for å sikre deltagelse i arbeid, utdanning og fritidsaktiviteter.

Vi vet at psykiske lidelser regnes som en av de ledende årsakene til uhelse av Verdens Helseorganisasjon¹. Psykiske lidelser er den vanligste årsaken til uførhet i Norge, og andelen unge uføre har doblet seg siste 10 år²

Psykiske lidelser kjennetegnes ved sammensatte årsaksforklaringer, og de opptrer ofte sammen med andre lidelser (somatiske, psykiske, rusmiddelbruk), og medfører funksjonssvikt på sentrale områder i livet (arbeid, sosial kontakt). Samtidig psykiske og somatiske vansker forsterker hverandre gjensidig. Noen studier har vist at nesten hver tredje med en langtids somatisk sykdom har psykiske helseproblemer og over førti prosent av de med psykiske helseproblemer har en langtids somatisk sykdom³

Gitt premissene som lå til grunn for utvalgets arbeid savner Norsk psykologforening mer om psykisk helse og en mer gjennomgående forankring i en bio- psykososial forståelse, der somatisk og psykisk helse, og sosial fungering henger uløselig sammen. Eksempelvis kan somatiske helseutfordringer eller sykdom medføre psykologiske og sosiale utfordringer. Det kan derfor være nyttig å inkludere flere ulike faglige perspektiver i vurderingene av søknader om BPA, og i rammevilkårene rundt BPA ordningen. Vi mener det vil være formålstjenlig å inkludere

¹ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-disorders>

² <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/aap-nedsatt-arbeidsevne-og-uforetrygd-statistikk/nyheter/1-av-3-uforetrygdede-har-en-psykisk-lidelse-eller-atferdsforstyrrelse>.

³ https://www.kingsfund.org.uk/sites/default/files/field/field_publication_file/long-term-conditions-mental-health-cost-comorbidities-naylor-feb12.pdf.

psykologkompetanse der det er relevant for vurderingen av søknader om BPA, samt i kompetansehevede tilbud som kurs for blant annet assistenter.

Det er videre uønsket variasjon i tjenestetilbudene i Norge i dag. Det må påses at ikke BPA tilbudet forsterker denne uønskede variasjonen. Både av hensyn til kvaliteten i BPA -ordningen og det generelle tilbudet må det ytterligere tydeliggjøres for styrende myndigheter viktigheten av å prioritere og gi kraft til opptrappingsplanen innen psykisk helse. Dette er nødvendig for å sikre økt kapasitet, kvalitet og tilgjengelighet i hele behandlingsskjeden, inkludert tjenester i kommunene.

Begrunnelse

Selv om NOUen tar utgangspunkt i funksjon og ikke diagnose mener vi NOUen med fordel kunne ha vektlagt en bio-psyko-sosial forståelse. Nytteverdien for forebygging og likestilling betinger etter vår mening et helhetlig perspektiv, både under behandlingen av søknadene og etter at det er fattet vedtak om BPA. Dette både av hensyn til den som søker om BPA, men og med tanke på assistent(e) og tilrettelegging for stabilitet i tiltaket over tid.

En kan lese fortellinger om hvordan BPA bidrar til opplevelsen av mestring, å kunne leve mer fritt, noe annet enn psykisk helsetjeneste, ambulant team og hjemmesykepleie, og at en samtidig får mer utbytte av terapi etter at en har fått BPA. Det fortelles også om strevsomme prosesser for å få BPA. Andre er tydelige på at de ikke ønsker BPA, eksempelvis for sine barn. Det er også eksempler på variasjon i saksbehandling, tildeling og oppfølging av BPA ⁴ Det er stor uønsket variasjon i helsetjenestetilbudet i dag innfor både psykisk helse tilbud i kommunene, og innfor habilitering og rehabiliterings tilbud. BPA må ikke forsterke uønsket ulikhet, men supplere som et likestillingsverktøy og bidra til samarbeid mellom tjenesteområder som primærhelsetjenesten, spesialisthelsetjenesten, utdanningsinstitusjoner og eksempelvis som NAV.

Vedtak om BPA må tilpasses den enkelte. Noen har en kombinasjon av tjenester i hjem, barnehage, skole og arbeid, og mer høyintensive prosesser i eksempelvis institusjon. Og ofte kan et familie- og søskenperspektiv være essensielt. I et likestillingsperspektiv både for den enkelte og for samfunnet som helheten over tid kan det derfor være formålstjenlig å legge til grunn en bio-psyko-sosial forståelse, inkludert psykologkompetanse.

Det kan være nyttig å vurdere hvordan en kan fremme god psykisk helse for den enkelte som søker om BPA. Det vil si fremme mestring, autonomi, agens og livskvalitet. Kanskje det å bryte en ond sirkel av ensomhet og depresjon for å understøtte en naturlig frigjøringsprosess. Dette kan bidra til at enkelte kan delta i vanlig arbeidsliv – også fordi en ikke trenger å bruke krefter på ADL funksjoner som kan gjøre noen slitne.

⁴ https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13421175-1634805429/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Politikk/Bystyret/Komiteer%20og%20utvalg/Kontrollutvalget/M%C3%B8ter/2021-10-28/Rapport%2013_2021%20Tildeling%20og%20oppf%C3%B8lging%20av%20brukerstyrt%20personlig%20assistanse%20oppdatert.pdf?fbclid=IwAR2AKULM9GKOkGL2xBJ1S9AesN9qtErPzuxX9ZX0dZuCxlTd4hxunE8oeAc

Noen psykologer viser til at BPA er nyttig ved praktiske behov og kjempefint når det fungerer bra, men noen har dårligere erfaring med tilbudet til personer med psykiske lidelser og adferdsvansker. Det kan være kompliserende at assistentene ofte er ufaglærte og med stor turnover. Det trekkes frem at vedtak om BPA ikke inneholder krav om kurs eller veiledning for assistenten, som betyr at kompetansehevende tiltak eller kurs i så fall må prioriteres av tiden til brukeren.

Våre medlemmer mener det bør settes av ressurser til kursing og veiledning i vedtaket om BPA. Kurs som for assistenter kan gi felleskap, kunnskap og skape forståelse, og kanskje redusere turnover. Enkelte assistenter kommer tett på familiene, kan oppleve samme sorgreaksjoner som familiemedlemmer, stå uten nettverk og jobbe mye og i noen tilfeller føle at de ikke kan være borte fra jobb på grunn av sykdom for da kolliderer familien hvor de er assistent.

Norsk psykologforening mener derfor det bør legges til grunn en bio-psykososial forståelse i vurderingen av søknadene om BPA og i rammene rundt.

Med vennlig hilsen
Norsk psykologforening

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Skard', written in a cursive style.

Skard
President